

Sprawa C-43/24 [Shipov]ⁱ

Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości

Data wpływu:

23 stycznia 2024 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Wyrchowen kasacionen syd (Bułgaria)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

18 stycznia 2024 r.

Skarżący w postępowaniu kasacyjnym:

K.M.H.

Strona przeciwna w postępowaniu kasacyjnym:

Obsztina Stara Zagora

Przedmiot postępowania głównego

Zgodność z prawem Unii wiążącej wykładni przepisów krajowych państwa członkowskiego wykluczających jakąkolwiek możliwość zmiany już wpisanych danych dotyczących płci – rozumianej jedynie jako płeć biologiczna, a także nazwiska danej osoby w jej aktach stanu cywilnego, w sytuacji gdy osoba ta twierdzi, że jest transseksualna.

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

Wykładnia prawa Unii, na podstawie art. 267 TFUE.

ⁱ Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa, która nie odpowiada rzeczywistej nazwie żadnej ze stron postępowania

Pytania prejudycjalne

1. Czy ustanowione w art. 9 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) oraz w art. 8 i 21 skonsolidowanej wersji Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) zasady równości obywateli Unii i swobodnego przemieszczania się – potwierdzone w art. 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej i w art. 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – dopuszczają przepisy krajowe państwa członkowskiego wykluczające jakąkolwiek możliwość dokonania zmiany już wpisanych danych dotyczących płci, nazwiska i jednolitego numeru identyfikacyjnego (EGN) w aktach stanu cywilnego wnioskodawcy, który twierdzi, że jest transseksualny?

2. Czy ustanowione w art. 9 TUE oraz w art. 8 i 21 skonsolidowanej wersji TFUE zasady równości obywateli Unii i swobodnego przemieszczania się – a także ustanowiony w art. 10 TFUE zakaz wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, potwierdzone w art. 7 Karty i art. 8 EKPC, oraz zasada przyznająca prawo do skutecznego środka prawnego – dopuszczają określenie orzecznictwa krajowego (w niniejszym przypadku w uchwale interpretacyjnej N2 2/2023 r.), zgodnie z którym przyjmuje się, że obiektywne prawo materialne obowiązujące na terytorium danego państwa członkowskiego Unii nie przewiduje możliwości zmiany płci, nazwiska i jednolitego numeru identyfikacyjnego w aktach stanu cywilnego wnioskodawcy, który twierdzi, że jest transseksualny, podczas gdy w ten sposób stawia się tego wnioskodawcę w sytuacji odmiennej od sytuacji, w jakiej znalazłby się on w innym państwie członkowskim, w którego orzecznictwie krajowym przyjęto przeciwne rozstrzygnięcia?

Czy dopuszczalne jest również orzecznictwo krajowe, w którym, ze względu na wartości religijne i normy moralne, nie dopuszczono zmiany tożsamości płciowej, z wyjątkiem przypadków konieczności z przyczyn medycznych wyłącznie w odniesieniu do określonych osób – a mianowicie osób interseksualnych?

Czy dopuszczalne jest orzecznictwo krajowe, w którym przyjęto, że zmiana płci jest możliwa jedynie w określonych przypadkach, ze względu na wartości religijne i normy moralne, oraz z przyczyn medycznych jedynie w odniesieniu do określonych osób (osób interseksualnych) – lecz nie w pozostałych przypadkach zmiany tożsamości płciowej z innych przyczyn, odmiennych od przyczyn medycznych?

3. Czy ustanowiony w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w związku ze stosowaniem dyrektywy 2004/38/WE i art. 21 ust. 1 TFUE (zgodnie z tym, co przyjęto w wyrokach wydanych w sprawach C-673/16 i C-490/20) obowiązek państwa członkowskiego Unii Europejskiej uznania stanu cywilnego osób zamieszkałych w innym państwie członkowskim, zgodnie z prawem tego ostatniego państwa, obowiązuje również w odniesieniu do płci jako jednego z podstawowych elementów stanu cywilnego i wymaga – w przypadku

ustalenia w innym państwie członkowskim zmiany płci osoby, która jest również obywatelem bułgarskim – dokonania wpisu tej okoliczności w odpowiednich rejestrach w Republice Bułgarii?

4. Czy dopuszczalne jest – biorąc pod uwagę prawo do rzetelnego procesu sądowego wynikające z Karty i z EKPC – przyjęcie wiążącej wykładni Konstytucyjata (konstytucji) w orzeczeniu Konstitutionen syd (trybunału konstytucyjnego), zgodnie z którym pojęcie płci jest rozumiane jedynie w jego sensie biologicznym, czy jest to zgodne z wymogami prawa Unii i czy może to stanowić przeszkodę prawną dla zarejestrowania zmiany płci?

Przytoczone przepisy prawa Unii i orzecznictwo TSUE

Traktat o Unii Europejskiej (zwany dalej „TUE”): w szczególności art. 9;

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (zwany dalej „TFUE”): w szczególności art. 8, 10, 21, 267;

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (zwana dalej „Kartą”): w szczególności art. 7;

Dyrektywa Rady 76/207/EWG z dnia 9 lutego 1976 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy (zwana dalej „dyrektywą 76/207/EWG”);

Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (zwana dalej „dyrektywą 2004/38/WE”);

Dyrektywa 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (zwana dalej „dyrektywą 2006/54/WE”).

Przytoczone wyroki Trybunału:

- Razzouk i in./Komisja, 75/82 i 117/82, ECLI:EU:C:1984:116;
- Defrenne, 149/77, ECLI:EU:C:1978:130;
- P/S i Cornwall County Council, C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170;
- Grzelczyk, C-184/99, ECLI:EU:C:2001:458;

- Coman i in., C-673/16, ECLI:EU:C:2018:385;
- Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”, C-490/20, ECLI:EU:C:2021:1008.

Przytoczone przepisy prawa międzynarodowego

Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwana dalej „EKPC”): w szczególności art. 8, 9, 14;

Zalecenie CM/Rec(2010)5 komitetu ministrów dla państw członkowskich w sprawie środków mających na celu zwalczanie dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową, z dnia 31 marca 2010 r. (przyjęte przez komitet ministrów Rady Europy);

Rezolucje zgromadzenia parlamentarnego Rady Europy:

- 2048 (2015) w sprawie „Dyskryminacji osób transseksualnych w Europie” z dnia 22 kwietnia 2015 r. (przyjęta przez)
- 1728 (2010), zatytułowana „Dyskryminacja ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową”, z dnia 29 kwietnia 2010 r.

Sprawozdanie w sprawie dyskryminujących przepisów i praktyk oraz aktów przemocy wobec osób ze względu na ich orientację seksualną lub tożsamość płciową (A/H.19/41) z dnia 17 listopada 2011 r.

Przytoczone orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu:

- wyrok z dnia 25 marca 1992 r. w sprawie skargi nr 13343/87, „B. przeciwko Francji”;
- wyrok z dnia 9 lipca 2020 r. w sprawie skargi nr 41701/16, „Ja.T. przeciwko Bułgarii”;
- wyrok z dnia 27 września 2022 r. w sprawie skargi nr 46509/20, „P.H. przeciwko Bułgarii”.

Przytoczone przepisy prawa krajowego

Konstytucja na Republika Bułgaria (Konstytucja Republiki Bułgarii, zwana dalej „konstytucją”): w szczególności jej art. 4, 6, 32, 57;

Wyrok Konstitucionen syd nr 15/26.10.2021 r. w sprawie konstytucyjnej nr 6/21;

Grażdanski procesualen kodeks (kodeks postępowania cywilnego, zwany dalej „GPK”): art. 27, 146, 280, 288, 292, 293, 546, 547, 628–633;

Nakazatelen kodeks (kodeks karny, zwany dalej „NK”): art. 128;

Zakon za graždanskata registracija (ustawa o rejestracji stanu cywilnego, zwana dalej „ZGR”): w szczególności jej art. 1–5, 8, 9, 12–14, 19, 42, 45, 73–75, 83, 100, 101;

Zakon za zasztita ot diskriminacija (ustawa o ochronie przed dyskryminacją): w szczególności jej art. 1, 2, 4, 6 oraz § 1 pkt 1 i 17 przepisów uzupełniających do tej ustawy;

Zakon za bylgarskite liczni dokumenti (ustawa o bułgarskich dokumentach tożsamości): art. 9;

Zakon za sydebnata vlast (ustawa o władzy sądowniczej): w szczególności art. 130.

Zwięzłe przedstawienie stanu faktycznego i postępowania

- 1 Zgodnie z bułgarską Zakon za graždanskata registracija w określonym terminie po narodzinach każdego dziecka musi zostać sporządzony w Bułgarii akt urodzenia, którego obowiązkowe elementy wymieniono szczegółowo w tej ustawie i które obejmują w szczególności nazwisko, jednolity numer identyfikacyjny, płeć i obywatelstwo dziecka (art. 45). Imię własne każdej osoby jest wybierane przez jej rodziców i przekazywane na piśmie urzędnikowi stanu cywilnego przy sporządzaniu aktu urodzenia (art. 12). Zgodnie z art. 19 tej ustawy na zmianę imienia własnego, nazwiska ojcowskiego lub nazwiska rodzinnego zezwala sąd na pisemny wniosek zainteresowanego, w szczególności gdy wymagają tego ważne okoliczności. Zgodnie z tą ustawą zmiana danych dotyczących stanu cywilnego osób w sporządzonych aktach stanu cywilnego następuje w trybie sądowym lub administracyjnym (art. 73).
- 2 Na podstawie tych ostatnich dwóch przepisów K.M.H. złożył wniosek do Rajonen syd (sądu rejonowego) w mieście Stara Zagora, wnosząc o wydanie przez ten sąd orzeczenia stwierdzającego, że K.M.H. jest płci żeńskiej, i zezwalającego na zmianę wpisów w akcie urodzenia K.M.H. w zakresie płci, imienia i nazwiska.
- 3 K.M.H. urodził się w dniu 7 sierpnia 1990 r. w Bułgarii, w gminie Stara Zagora. W dniu 10 sierpnia 1990 r. służby administracyjne tej gminy sporządziły zaświadczenie o urodzeniu K.M.H., w którym wpisano K.M.H. jako osobę płci męskiej. Sąd odsyłający wskazuje, że choć K.M.H. urodził się z męskimi cechami płciowymi, zawsze czuł się on kobietą pod względem wyglądu zewnętrznego i zachowania, światopoglądu, emocjonalności i manier. Już od najmłodszych lat nie interesował się zabawkami uważanymi za chłopięce, a w okresie dojrzewania zaczął się czesać jak kobiety, nosić makijaż oraz damską odzież i wykonywać czynności typowe dla kobiet. W okresie młodzieńczym zaczął odczuwać pociąg seksualny wobec mężczyzn. K.M.H. zachowywał się, ubierał się i czuł się tak jak kobieta, lecz spotkał się z nierozumieniem ze strony swoich rodziców i

pozostałych członków rodziny. K.M.H. jest również wpisany jako mężczyzna w dowodzie tożsamości wydanym przez [Ministerstwo na Wytresznite Raboti] (ministerstwo spraw wewnętrznych) w mieście Stara Zagora. Ponieważ istnieje rozbieżność między jego wyglądem zewnętrznym a jego zachowaniem, z jednej strony, a tym co wpisano w jego osobistych dokumentach urzędowych, z drugiej strony, miał on trudności ze znalezieniem pracy. Obecnie zamieszkuje on w Republice Włoskiej i ma stałego partnera, który go utrzymuje. K.M.H. rozpoczął terapię hormonalną i chciał poddać się chirurgicznej operacji zmiany płci, co zakładało również zmianę stanu cywilnego. Zmiana płci, imienia i nazwiska pozwoliłaby na przezwyciężenie codziennych niedogodności i problemów związanych ze znalezieniem pracy. Za swoje prawo człowieka K.M.H. uważa prawo do pełnowartościowego życia w harmonii z samym sobą. Jego wola zmiany płci jest poważna i niezachwiana.

- 4 We wszczętym postępowaniu w pierwszej instancji stanowisko zajął bułgarski specjalista z zakresu endokrynologii, chorób metabolicznych i andrologii, a także włoski psycholog. Potwierdzono wolę zakończenia przez daną osobę klinicznego i terapeutycznego procesu pełnej feminizacji. Stwierdzono dystrofię (zaburzenie) tożsamości płciowej, a także dyskomfort społeczny i relacyjny. Poza tym w sprawie przyjęto całościową ekspertyzę sądową sporządzoną przez biegłych – psychiatrę i psychologa – potwierdzającą istnienie transseksualizmu u wnioskodawcy, ponieważ pragnie on być postrzegany jako należący do odmiennej płci, co wiąże się z poczuciem dyskomfortu związanego z własną płcią anatomiczną. Stwierdzono, że badana osoba nie cierpi na choroby fizyczne i psychiczne. Istnieje jedynie naruszenie tożsamości seksualnej. Uściślono, że transseksualność nie jest chorobą psychiczną. Powstaje ona na etapie wewnątrzmacicznego różnicowania płciowego płodu. Osoby transseksualne są obciążone koniecznością funkcjonowania w stałym dyskomforcie i konflikcie zarówno z własną biologią, jak i ze społeczeństwem.
- 5 Wyrokiem z dnia 28 lutego 2018 r. Rajonen syd (sąd rejonowy) w Starej Zagorze oddalił wniosek K.M.H. jako bezzasadny. Sąd ten stwierdził, że pomimo iż w odniesieniu do wnioskodawcy istnieje transseksualność, brak jest kryterium prawnego pozwalającego na uwzględnienie wniosku zgodnie z bułgarskim ustawodawstwem. Sytuacja taka ma miejsce, ponieważ w ustawodawstwie tym brakuje reguł, kryteriów i przesłanek umożliwiających uwzględnienie wniosku osoby transseksualnej o zmianę płci wpisanej w akcie urodzenia danej osoby. W ustawie przewidziano tryb zmiany danych dotyczących stanu cywilnego w sporządzonych już aktach stanu cywilnego, lecz nie tryb zmiany samych okoliczności faktycznych, w odniesieniu do których wpisuje się te dane. Obiektywnie rzecz biorąc, w bułgarskim prawie nie przewidziano możliwości określenia płci inaczej niż poprzez odniesienie do pierwotnych cech płciowych, a konkretnie określenia jej na podstawie płci psychicznej – jako świadomości przynależności do określonej płci. Dla celów tego prawa bułgarskiego nie istnieje definicja pojęcia „transseksualności”, a luki w bułgarskim prawie materialnym i w prawie procesowym nie mogą zostać usunięte poprzez bezpośrednie zastosowanie reguły określonej w art. 8 EKPC, mimo że stanowi ona część prawa krajowego.

- 6 K.M.H. wniósł apelację od tego wyroku do Okryžen syd (sądu okręgowego) w Starej Zagorze, który w dniu 15 czerwca 2018 r. utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji. Sąd apelacyjny wskazuje, że stan cywilny stanowi zbiór danych odróżniających daną osobę od innych osób w społeczeństwie i w rodzinie – jako podmiot praw podmiotowych. Dane te, w tym imię, nazwisko i płeć danej osoby, znajdują się w rejestrach aktów stanu cywilnego i w rejestrach ludności. Ustalenia płci osoby fizycznej dokonuje się w chwili jej narodzin na podstawie pierwotnych cech płciowych. Przez „płeć” w ustawodawstwie bułgarskim rozumie się „biologiczną”, a nie „psychologiczną płeć”, a przesłankę zmiany płci nie uregulowano w prawie. Z powyższych względów nie można zezwolić na zmianę płci, chyba że jest to wymagane w wyniku modyfikacji ciała. Przepisy prawne Zakon za graždanskata registracija są całkowicie jasne i nie pozostawiają możliwości odmiennej wykładni. W tych okolicznościach nie istnieją podstawy do zmiany danych dotyczących stanu cywilnego, wpisanych w akcie urodzenia wnioskodawcy.
- 7 Od tego wyroku sądu apelacyjnego K.M.H. wniósł skargę kasacyjną. Wyrchoven kasacionen syd (najwyższy sąd kasacyjny) dopuścił skargę kasacyjną na wyrok sądu drugiej instancji w następujących kwestiach: (i) czy ma miejsce naruszenie ustawodawstwa bułgarskiego, jeżeli sąd rozpatrujący sprawę odmówi uwzględnienia wniosku o dokonanie prawnej zmiany w danych dotyczących stanu cywilnego w odniesieniu do „płci” wpisanej do aktu urodzenia – rozpatrując oświadczenia dotyczące transseksualizmu – ze względu na brak przepisów w ustawodawstwie regulujących tę kwestię; oraz (ii) czy przesłanką uwzględnienia wniosku o prawną zmianę pierwotnie wpisanej płci danej osoby jest uprzednia chirurgiczna interwencja w zakresie zewnętrznych cech płciowych tej osoby[?] W orzeczeniu z dnia 28 czerwca 2019 r. Wyrchoven kasacionen syd przyjął, że na transseksualistów nie można nałożyć obowiązku poddania się operacji chirurgicznej w celu modyfikacji ich ciała wbrew ich woli – jako wstępnej przesłanki zmiany płci. Zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka możliwość zmiany płci przez osoby transseksualne wchodzi w zakres prawa do życia prywatnego i rodzinnego. Wymaga to od państwa zapewnienia poszanowania tych praw i niedopuszczania do nieuzasadnionej ingerencji w ich wykonywanie, ponieważ określenie płci, imienia i nazwiska, orientacji seksualnej i życia seksualnego należy do osobistej sfery prywatnej – chronionej na mocy art. 8 EKPC. Niezależnie od braku uregulowań prawnych w prawie krajowym, zasada poszanowania prawa do życia prywatnego i rodzinnego nakłada na sąd obowiązek dokonania w każdym odrębnym wypadku oceny, czy spełnione zostały materialne przesłanki zmiany płci danej osoby – jako warunek prawnej zmiany danych dotyczących stanu cywilnego wpisanych w akcie urodzenia w odniesieniu do „płci” – w celu osiągnięcia niezbędnej sprawiedliwej równowagi między interesem ogólnym a interesem jednostki. Wyrchoven kasacionen syd przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi drugiej instancji – wraz ze wskazówkami dotyczącymi gromadzenia nowych dowodów.
- 8 Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Okryžen syd w Starej Zagorze zastosował się do wiążących wskazówek Wyrchoven kasacionen syd. Jednakże w dniu 21

listopada 2019 r. sąd drugiej instancji utrzymał w mocy pierwotne orzeczenie sądu pierwszej instancji, zgodnie z którym określenie płci danego noworodka jest dokonywane przy jego narodzinach, przy uwzględnieniu jego pierwotnych cech płciowych – jego płci biologicznej. W tym wypadku o zmianę indywidualizującej daną osobę cechy „płci” wnioskowano ze względu na jej własne wewnętrzne przekonanie związane z przynależnością do płci żeńskiej. Płeć jest jednak kategorią biologiczną, a nie kategorią społeczną, w związku z czym nie wydaje się być kwestią indywidualnego wyboru, lecz kwestią związaną z anatomią i fizjologią. Powtórzono, że w bułgarskiej Zakon za graždanskata registracija nie przewidziano procedury, w ramach której w akcie urodzenia wpisuje się inną, nową, odmienną rodzajowo płęć, w tym tak zwaną płęć psychiczną. Zmiana płci danej osoby w tym trybie jest zatem możliwa jedynie w przypadku modyfikacji ciała. Pod względem fizjologii osoba ta bezspornie i kategorycznie jest płci męskiej – niezależnie od jej wewnętrznej identyfikacji związanej z płcią przeciwną. Z powyższych względów potwierdzono, że wniosek o dokonanie zmiany w danych wpisanych w akcie urodzenia – w odniesieniu do płci, imienia i nazwiska tej osoby – nie jest zasadny.

- 9 Wnioskodawca wniósł skargę kasacyjną na to orzeczenie sądu drugiej instancji. Wyrchowen kasacionen syd stwierdził istnienie sprzecznego orzecznictwa sądów i, po zawieszeniu postępowania w niniejszej sprawie, zaproponował zgromadzeniu ogólnemu izby cywilnej Wyrchowen kasacionen syd wydanie uchwały interpretacyjnej. W związku z tym wydano uchwałę interpretacyjną nr 2/2020 z dnia 20 lutego 2023 r. Następnie Wyrchowen kasacionen syd wznowił postępowanie w niniejszej sprawie i dopuścił skargę kasacyjną ze względu na istniejącą sprzeczność z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (w szczególności z wyrokiem wydanym w sprawie P/S i Cornwall County Council, C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170), w zakresie następujących kwestii prawnych: a) czy osoby fizyczne mają prawo do określenia swojej własnej tożsamości, w tym przynależności do określonej płci; oraz b) czy odmowa zezwolenia przez sąd na wpisanie zmiany płci, imienia i nazwiska oraz jednolitego numeru identyfikacyjnego w aktach stanu cywilnego wnioskodawcy, który twierdzi, że jest transseksualny, stanowi odmienne traktowanie?

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia odesłania prejudycjalnego

- 10 Zasadniczym powodem uzasadniającym konieczność wystąpienia z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dla sądu odsyłającego ewentualna niezgodność wiążącego go orzecznictwa krajowego z prawem Unii.
- 11 W pierwszej kolejności sąd odsyłający wskazuje, że bułgarski Konstitucionen syd dokonuje wiążącej wykładni pojęcia „płci” użytego w konstytucji bułgarskiej (wyrok nr 15 z dnia 26 października 2021 r.). Przyjął on, że w duchu konstytucji bułgarskiej pojęcie to należy rozumieć wyłącznie w jego znaczeniu biologicznym. Zdaniem trybunału konstytucyjnego pytanie to sprowadza się nie do uznania lub odmowy prawa danej osoby do samookreślenia się pod względem płci w taki czy

w inny sposób, lecz „jedynie do związania państwa w zakresie poszanowania samookreślenia się tej osoby pod względem płci, odmiennej od jej płci biologicznej”. Biorąc to pod uwagę, zdaniem sądu odsyłającego do Trybunału należy ocena, czy w przypadku bezwarunkowego przyjęcia takiej wiążącej wykładni konstytucji byłaby zapewniona zgodność z wymogami prawa Unii i czy taka wykładnia mogłaby stanowić przeszkodę prawną dla wpisu zmiany płci.

- 12 Zgodnie z art. 130 ust. 2 Zakon za sydebnata vlast uchwały interpretacyjne są wiążące dla organów sądowych i wykonawczych, jednostek samorządu terytorialnego oraz dla wszystkich organów wydających akty administracyjne. Z tego punktu widzenia należy również ocenić szczególną uwagę, jaką następnie sąd odsyłający poświęca wskazanej w pkt 7 powyżej uchwale interpretacyjnej zgromadzenia ogólnego izby cywilnej Wyrchowen kasacionen syd nr 2/2020 z dnia 20 lutego 2023 r. Przyjęto w niej, że obiektywne bułgarskie prawo materialne nie przewiduje możliwości dopuszczenia przez sąd – w ramach postępowania prowadzonego w trybie Zakon za graždanskata registracija – zmiany danych dotyczących płci, imienia i nazwiska oraz jednolitego numeru identyfikacyjnego w aktach stanu cywilnego wnioskodawcy, który twierdzi, że jest transseksualny. Bułgarski porządek prawny rozumie pojęcie „płci” jedynie w jego znaczeniu biologicznym i nie pozwala sądowi na dopuszczenie do zmiany sporządzonych aktów stanu cywilnego w odniesieniu do płci osoby transseksualnej. Przyjęto, że brak poszanowania orzeczenia Konstitucionen syd stanowi naruszenie samej ustawy zasadniczej, ponieważ narusza podstawowe zasady państwa prawa uregulowane w konstytucji i w ustawach krajowych. Prawo Unii Europejskiej nie wymaga odmiennego wniosku w tej kwestii, ponieważ przepisy dotyczące stanu cywilnego należą do kompetencji państw członkowskich, to jest poszanowana jest ich tożsamość narodowa, nierozzerwalnie związana z ich strukturami politycznymi i konstytucyjnymi. W swoich wyrokach Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej pozostawił prawne uregulowanie stanu cywilnego i małżeństwa autonomii państw członkowskich Unii. W niniejszej sprawie interes publiczny przeważa nad interesem wnioskodawców transseksualnych w uzyskaniu wpisu zmiany ich płci w rejestrach stanu cywilnego. Zmiana danych zawartych w sporządzonych aktach stanu cywilnego wnioskodawcy, który twierdzi, że jest transseksualny, będzie miała również wpływ na status cywilny innych osób, w tym małoletnich i nieposiadających zdolności do czynności prawnych (dzieci wnioskodawcy), a także partnera pozostającego w związku małżeńskim. Skutkowałoby to ustaleniem pochodzenia dziecka nie przez osoby odmiennej płci (matkę i ojca), lecz przez osoby tej samej płci pod względem urodzenia – na co nie zezwala obiektywne prawo Republiki Bułgarii. Nadrzędny interes publiczny wynika z analizy prawa materialnego obowiązującego w danym państwie. Ani w Zakon za graždanskata registracija, ani w żadnej innej ustawie nie przewidziano, w jaki sposób zmiana danych dotyczących płci, imienia i nazwiska oraz jednolitego numeru identyfikacyjnego wnioskodawcy, który twierdzi, że jest transseksualny, odzwierciedli się w aktach stanu cywilnego dziecka wnioskodawcy, a w szczególności w zakresie pochodzenia wpisanego w akcie urodzenia dziecka, w którym jest on wpisany jako ojciec/matka. Zmiana ta miałaby wpływ na cudzą sferę prawną, przy czym konsekwencje tak dokonanej

zmiany dla dziecka nie zostały wyraźnie uregulowane. W orzecznictwie ETPC nie przyjmowano, że art. 8 EKPC ustanawia przesłanki materialne prawa osoby transseksualnej do zwrócenia się do sądu krajowego państwa będącego stroną konwencji o zezwolenie na zmianę płci w sporządzonych aktach stanu cywilnego, i nie stwierdzono, że naruszenie polega na takim niewykonaniu pozytywnych obowiązków ciążących na państwie.

- 13 Sąd odsyłający porównuje również w tym względzie orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, przypominając, że w wyrokach z dnia 9 lipca 2020 r. w sprawie Ja.T. przeciwko Bułgarii (skarga nr 41701/16), a także z dnia 27 września 2022 r. w sprawie P.H. przeciwko Bułgarii (skarga nr 46509/20) ETPC skazał Bułgarię za naruszenie art. 8 EKPC, ponieważ państwo to nie zapewniło sprawiedliwej równowagi między interesem ogólnym a osobistym interesem skarżących w uzyskaniu zmiany ich stanu cywilnego. ETPC przyjął, że tak właśnie jest, ponieważ sądy krajowe – pomimo że stwierdziły, iż płeć, na którą powołują się skarżący, nie jest zgodna z ich płcią biologiczną, i odmówiły zezwolenia na dokonanie zmiany w dokumentach osobistych – nie uzasadniły dokładnego charakteru tego interesu ogólnego w odniesieniu do prawa skarżących do uznania ich tożsamości seksualnej.
- 14 W świetle tego orzecznictwa sąd odsyłający przyznaje, że faktycznie możliwość zmiany płci przez osoby transseksualne wchodzi w zakres prawa do życia prywatnego i rodzinnego, co wymaga od państwa zapewnienia poszanowania tych praw i niedopuszczania do nieuzasadnionej ingerencji w ich wykonywanie. Ponieważ na mocy konstytucji postanowienie EKPC ma bezpośrednie zastosowanie, z pierwszeństwem przed ustawodawstwem krajowym w wewnętrznym prawie bułgarskim, obywatele mogą powoływać się na nie przed sądami krajowymi również w braku istnienia szczegółowych przepisów krajowych.
- 15 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że uważa, iż obiektywne prawo materialne obowiązujące na terytorium Republiki Bułgarii – obejmujące zarówno prawo Unii, jak i orzecznictwo ETPC – nie zawiera zakazu zmiany danych już wpisanych na temat płci, imienia i nazwiska oraz EGN w aktach stanu cywilnego wnioskodawcy, który twierdzi, że jest transseksualny. Powstaje pytanie, czy uchwała interpretacyjna stworzyła orzecznictwo krajowe, które traktuje osoby transseksualne w sposób mniej korzystny niż osoby interseksualne i inne osoby wymagające prawnej zmiany płci ze względów medycznych.
- 16 Sąd odsyłający przypomina, że przed wydaniem uchwały interpretacyjnej nr 2/2023 transseksualni obywatele bułgarscy zmieniali już płeć w trybie sądowym, w tym bez interwencji chirurgicznej lub leczenia hormonalnego. Prawo osób do zmiany płci w aktach stanu cywilnego zostało już uznane w szeregu prawomocnych orzeczeń sądów bułgarskich wydanych na podstawie przepisów prawnych. Należy zatem wyjaśnić, czy przestrzeganie tej uchwały interpretacyjnej nie prowadzi do dyskryminacyjnego traktowania i naruszenia prawa do rzetelnego

procesu sądowego (ponieważ w praktyce ta uchwała ustanawia zakaz prawnej zmiany płci osób transseksualnych na przyszłość).

- 17 Zdaniem sądu odsyłającego ta niejednolita praktyka traktowania osób znajdujących się w identycznej lub podobnej sytuacji uzasadnia nierówne traktowanie powodujące niepewność i niejasność co do statusu prawnego zainteresowanych osób oraz uniemożliwia im wykonywanie prawa do życia zgodnie z ich płcią, w odniesieniu do której się określili. Sąd odsyłający przypomina również, że zgodnie z zasadą równego traktowania „osoby znajdujące się w takiej samej sytuacji powinny korzystać z takiego samego traktowania”.
- 18 Sąd odsyłający uważa, że zmiana płci jest procesem, który powinien przebiegać począwszy od kwestii prostych i odwracalnych (bezpiecznych dla zdrowia i życia) do kwestii bardziej złożonych i nieodwracalnych (obejmujących ryzyko dla zdrowia i życia). Logika ta wymaga w pierwszej kolejności zmiany imienia i nazwiska oraz jednolitego numeru identyfikacyjnego, których zmiana jest odwracalna, a następnie – w przypadku istnienia wyraźnej i swobodnej woli – podjęcia przez osobę transseksualną kroków w celu dokonania nieodwracalnych czynności chirurgicznych i innych działań mających na celu zmianę płci ciała. W interesie osoby transseksualnej leży, aby nie była ona zmuszona do przeprowadzania w pierwszej kolejności ryzykownych czynności biologicznych i nieodwracalnych zabiegów chirurgicznych – jako warunku uzyskania następnie możliwości zmiany płci cywilnej.
- 19 Zdaniem sądu odsyłającego należy również dokonać wykładni w zakresie kwestii, czy zakaz zmiany prawnej danych dotyczących aktu urodzenia nie narusza zasad równości obywateli Unii i swobodnego przemieszczania się zapisanych w art. 8 i 21 TFUE, zawartych w postanowieniach art. 7 karty i art. 8 EKPC – w zakresie, w jakim zainteresowane osoby nie są w stanie potwierdzić swojej tożsamości w oparciu o swoje dokumenty osobiste, w których wskazano je jako osoby o odmiennej płci.
- 20 W tym względzie, ponieważ płeć jest elementem stanu cywilnego danej osoby, zdaniem sądu odsyłającego Trybunał powinien ocenić, czy z prawa Unii wynika obowiązek uznania przez sąd bułgarski zmiany płci obywatela bułgarskiego, która nastąpiła w innym państwie członkowskim, poprzez nakazanie wpisu tej zmiany w odpowiednich rejestrach. Przeciwnie rozwiązanie prowadziłoby do sytuacji, w której ta sama osoba mogłaby zostać wpisana w różnych państwach członkowskich jako osoba o odmiennej płci.
- 21 Zdaniem sądu odsyłającego niejasność co do tych kwestii istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy może zostać rozwiązana jedynie poprzez dokonanie wiążącej wykładni wspomnianych w pytaniach przepisów prawa Unii Europejskiej, w którym to zakresie wyłącznie właściwy jest Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.